

СОЦІОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ НАВИЧОК КРЕАТИВНОГО ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Стаття присвячена актуальним прийомам інтенсифікації процесу навчання іношомовному писемному мовленню. Розглянуто кластерний принцип побудови письмового повідомлення, основу якого складає використання опорних діаграм. Визначається їхня роль у процесі формування ідей у свідомості студента, а також їхнє місце в оволодінні композиційно-логічними структурами, необхідними для продукування зв'язного письмового повідомлення шляхом засвоєння соціокультурного компоненту спілкування, що збільшує готовність студентів до взаємодії у сучасному багатокультурному світі.

Ключові слова: креативність, кластерування, опорні діаграми, писемне мовлення, навички.

У контексті глобалізації сучасного світу навряд чи сумнівною може видаватися думка про потребу не лише сформувати особистісні та професійні якості, але й наповнити їх вміннями та навичками здатними забезпечити всебічний розвиток комунікативної компетенції. Оскільки повноцінне соціальне функціонування людини в системі міжкультурних відносин містить у собі і практичне знання іноземних мов, і розуміння специфіки національних культур, особливостей національного сприйняття навколишньої дійсності [6: 243], цілком очевидною є необхідність формування, а потім динамічного розвитку багатогранної соціокультурної компетенції. Кінцевий етап якої виявляється у здатності оперувати необхідними знаннями, концептами й адаптувати власну поведінку до поведінки близької чи притаманної носіям мови [3].

Не можна не погодитися з думкою [див. напр., 9: 277], що поширеність комунікативного підходу змушує, насамперед, здійснювати навчання шляхом використання мови в певних соціальних і культурних ситуаціях, у межах яких соціокультурна складова включає знайомство з системою політичних, економічних, історичних, наукових, художніх, релігійних і т. ін. цінностей народу; культурою вербальної та невербальної комунікації; стилем і характером життя різних верств населення тощо. При цьому, моделюється мовне середовище здатне підвищити ефективність набуття знань, вмінь і навичок [6: 243]. Разом з тим, на наш погляд, не менш важливим у процесі втілення соціокультурної складової процесу навчання – навчити студента мислити категоріями культури, мова якої вивчається, зокрема у процесі формування навичок писемної комунікації, оскільки поглиблення глобалізації усіх форм людської діяльності вимагає швидкої і якісної підготовки студентів, забезпечуючи їхню здатність успішно спілкуватися із представниками світової спільноти [7: 10].

Письмо розглядається як спроба надати вербально-матеріальної форми нашим ідеям, явище ототожнюване автором [10: 37] з процесом мислення. Саме тому писемне спілкування як механізм пізнання інших народів і культур, на етапі оволодіння письмом, передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції [5: 586]. Це втілюється

завдяки, пов'язаним з актуалізацією навичок письма, видам діяльності як-от: складання різноманітних листів, розповідей, анотацій, написання розгорнутого плану тощо [2: 219]. При цьому найістотнішою тут постає творча складова.

Незважаючи на різноманіття існуючих підходів [див. дет., 10] здатних розширити уміння та навички студента ефективно здійснювати писемну комунікацію, найбільш продуктивними є такі, що пов'язані з креативністю [8]. Разом з тим, авторкою [8: 7–8] укажуться на першочергову необхідність пояснити не як писати і якими засобами при цьому послуговуватися, а чому варто писати і в чому практична цінність писемної комунікації. Погоджуючись з таким твердженням, все ж відзначимо виникаючі труднощі, пов'язані з процесом породження думок та продукування ідей, власне студент не знає про що писати, якими словами вести виклад, як пов'язати думки, що притаманно навіть досить мотивованим студентам.

Виходячи з того, що писемне мовлення можна поділити на певні етапи підготовки та збору інформації, складання варіантів текстових повідомлень, рецензування і переробку тексту, його редагування, переосмислення змісту кінцевого продукування текстів, зосередимо увагу на основних чинниках успішності кожного етапу. Формування навичок писемного мовлення передбачає навчання правопису і формуванню техніки письма. У подальшому відбувається робота над формуванням вмінь побудови речень. Вище зазначене можна окреслити як перший етап формування навичок писемного мовлення. Навички написання абзацу на основі логічного поєднання простих і складних речень формуються на другому етапі. На третьому етапі відбувається злиття кількох абзаців у єдине ціле [1: 71].

Розглянемо на конкретному прикладі розвитку умінь писемної комунікації, здатної оптимізувати саме креативну складову, що є важливою умовою будь-якого письмового повідомлення. Термін «креативність» передбачає продукування і формування ідей, а саме нестандартність мислення [10: 37]. На етапі, що передує основному письму, студенти вчаться виконувати підготовчі завдання, які сприяють удосконаленню умінь правильного використання лінгвальних одиниць, стилістичних прийомів, граматичних форм і т. ін. При цьому, основна мета виявляється у потребі сформувати навички реалізації письмової мовленнєвої діяльності як креативної. Розвиток аналітичних умінь і навичок структурно-семантичної і лінгвістичної реорганізації творчого тексту складає ціль другого етапу. Третій етап передбачає роботу над розвитком і удосконаленням умінь складати креативний іншомовний текст. При цьому важливо враховувати аудиторію і те, як зробити письмове повідомлення одночасно і доступним для розуміння і цікавим для читання.

Найбільш адекватно ці етапи втілюються шляхом застосування прийому відомого як кластерування (*clustering strategy*) [10: 38]. Його використання дає широкі можливості для самовираження, самоствердження засобами іноземної мови, розвиваючи процесуальну мотивацію, виокремлювати основні аспекти, формувати ціль, спробувати подати інформацію оригінальним способом, зосередитися на оцінці явищ, фактів чи вчинків, вміти наводити роздуми, цікавитися і досліджувати аспекти, що привертають увагу, інтерпретувати і аналізувати складні для розуміння явища, шукати способи переконування, тим самим підвищуючи ефективність навчання письма як виду мовленнєвої діяльності. Крім того, це долучає студентів до способу мислення властивого представникам англосовної лінгвокультури під час побудови письмового повідомлення.

Водночас, чи не найскладнішим у процесі побудови письмового текстового повідомлення від речення до надфразової єдності та поєднання останніх в одиниці вищих рівнів є швидке формування основної думки та її логічне розгортання. Цьому сприяє широко використовуване в зарубіжній методиці застосування різноманітних діаграм для стимуляції розумової активності студентів і інтенсифікації формування навичок писемного мовлення у процесі створення письмово повідомлення дуже поширене явище [8: 35–37]. Це дає змогу домогтися від студентів не тільки утримувати у полі зору основну тему, а і поступово підвищувати кількість додаткових деталей, використання яких дозволяє поглибити і якісно покращити суть того що повідомляється. На наш погляд, ефективність застосування діаграм для стимуляції розумових функцій пошуку, категоризації, зіставлення у процесі навчання продукування нових письмових повідомлень, безумовно має очевидну практичну цінність, оскільки такі моделі тяжіють до категоризації і формалізації продукту розумово-мовленнєвої діяльності. Використання опорних діаграм для створення письмових повідомлень різних жанрів дає змогу моделювати останні без значних зусиль [7: 9].

Основна складова усіх видів письма – параграф. Його побудова, згідно зазначеного вище прийому, ґрунтується на створенні опорної діаграми, яка дозволяє студентам підготуватися до писемної діяльності. Такі діаграми позбавляють відчуття безпорадності і зміцнюють впевненість у власних силах під час викладу писемного повідомлення, що, у свою чергу, активізує і мотивує.

Загальна схема параграфу на основі діаграми як правило має наступну структуру:

- 1) тематичне речення, тобто основна думка, пов'язана з темою параграфу (*Topic Sentence*);
- 2) кілька прикладів для розширення основної думки параграфа (*Major Support Sentence*);
- 3) кінцева частина містить речення, що узагальнюють описуване вище (*Concluding Sentence*).

Наведемо приклад опису конкретного предмету за допомогою опорної діаграми у графічному вигляді, представленою на Рис. 1. У центрі конструкції розмістимо основну думку параграфа у секції під назвою *Topic Sentence*. Для розширення основної думки пропонуємо навести ряд основних деталей *Major Support*, з детальним описом кожної за допомогою низки другорядних деталей *Minor Support*, тобто додаткових але менш значущих особливостей (див. рис. 1.).

Для побудови діаграми визначимо у якості основної ідеї, на перший погляд, простий для опису предмет – шматок сухого хліба. Далі, запропонуємо студентам визначити різноманітні особливості за допомогою деталізації другорядних елементів, перелік яких охоплюватиме, скажімо, такі характеристики як форма (*shape*), смак (*taste*), запах (*smell*) та звук (*sound*). Потім, запропонуємо деталізувати кожну з основних характеристик, що надасть більший перелік властивостей описуваного предмета. На наступному етапі надамо релевантної лінгвальної форми кожній з визначених характеристик. Так, скажімо, основну думку параграфа може представити таке речення: *Dry bread chunks are interesting*. Спочатку опишемо форму, наприклад, *Most chunks tend to be small.*, конкретизуємо цю характеристику: *They are less than a centimeter from side to side*. Далі, використовуючи іншу ознаку, колір, опишемо її у цілому, наприклад, *Dry bread chunks also are*

often brown. Поглибимо це більш детальним описом його варіативності: *They have some variation in colour (from light brown to dark brown)*. Перейдемо до опису запаху: *Dry bread chunks have a particular smell*. Уточнимо в чому виявляється особливий запах, напр., *At first sniff, these chunks smell a little bit sour*, або наведемо іншу особливість: *A person can detect a roasted scent*. Далі слідує опис характеристик пов'язаних зі звуком, створюваним шматочками, власне його відсутність. Представимо це у такий спосіб: *Bread chunks do not make their sound*. Проте варто деталізувати навіть таку характеристику вказавши, що вони можуть бути інструментом для створення звуку, напр., *When dropped, for instance, dry bread makes a knocking sound*.

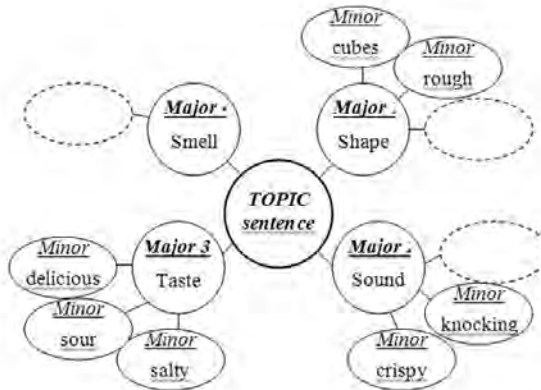

Рис. 1. Приклад діаграми, що унаочнює розгортання основної думки шляхом визначення основних характеристик описуваного предмета.

Тут, як і в прикладах вище, варто постійно наголошувати на потребі опису будь якої деталі, навіть несуттєвої, долучаючи якомога більшу кількість лексико-граматичних одиниць, напр., *Use your teeth and experience an unbelievably crispy sound*. Отримавши у такий спосіб опис визначених у діаграмі загальних характеристик певного об'єкту, досить легко перейти до їхньої деталізації, об'єднання в логічно пов'язану текстову одиницю, напр., *Dry bread chunks have a memorable taste. Just like they smell they taste a bit sour. They also boast a lightly salty taste. They are so delicious that you can hardly resist the temptation to try them*. Доцільно запропонувати студентам поєднувати речення використовуючи сполучники, сполучні слова і фрази (*and, but, so, even though, thanks to, because of, in short, furthermore, finally, all in all* тощо). Однозначно, що підготовчий етап до написання параграфу повинен супроводжуватися чіткими інструкціями і допомагати виробити стратегію написання творчого тексту, який дозволяє студенту інтегрувати мовні знання, подавати приклади різного мовного оформлення, збільшити рівень комунікативної компетенції та поглибити знання лексико-граматичного характеру, розвивати вміння створювати писемний дискурс соціального та публіцистичного характеру, стимулюючи застосування різноманітних форм мовного оформлення. У такий спосіб у свідомості студента не лише постійно утримується план-образ, власне стиснутий сюжет описуваного, що значно сприяє і швидкості, і якості побудови тексту, але також створюються умови

для залучення значної кількості синонімів та заохочується вживання слів з одного синонімічного ряду, звертається увага на правильне вживання граматичних конструкцій, пунктуацію і орфографію.

Таким чином, використання прийому кластерування значно покращує якість письмових повідомлень, допомагає уникнути незручностей пов'язаних з недостатньою сформованістю механізмів продукування нових висловлювань на основі синтезованих, умінням їх відтворювати та трансформувати чи компресувати. На нашу думку, такий вид діяльності викликає жвавий інтерес з боку студентів, допомагає зібратися з думками і генерувати ідеї, спонукає до нестандартного мислення і компетентного спілкування письмово а, також, робить навчальний процес свідомим, сприяє індивідуалізації навчання. Крім того, подібні завдання сприяють розвитку навичок розташовування інформації у логічній послідовності, вміння виділяти основні риси, відокремлювати суттєве від другорядного, узагальнювати і підводити підсумки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колбышева Ю. В. Некоторые особенности обучения письму на иностранном языке студентов неязыковых специальностей / Юлия Владимировна Колбышева // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – № 2. – Тамбов : Грамота, 2014. – С. 70–72.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання англійської мови у середніх навчальних закладах : Підручник / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич. – Київ : Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Полякова Т. Л. Культурологический аспект при обучении иностранным языкам – Режим доступу до статті: <http://cyberleninka.ru/article/n/kulturologicheskiy-aspekt-pri-obuchenii-inostrannym-yazykam>
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 288 с.
5. Тимчук К. М. Розвиток писемного мовлення в підручниках з іноземної (англійської) мови основної школи України початку XXI століття // Матеріали міжнар. науково-практич. конф. Україна і світ : діалог мов та культур / К. М. Тимчук. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 586–587.
6. Хіценко Л. І. Роль соціокультурного компоненту в реалізації комунікативного підходу / Л. І. Хіценко // Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти: матеріали I Міжнар. науково-практичної конф. 17 квітня 2014 р. НГУУ«КПП». – К. : Кафедра. – С. 242–244.
7. Чорновол-Ткаченко О. О. Використання лінгвокогнітивних технологій в межах курсу «Англійська для науковців» – Режим доступу до статті : <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6514/2/11cooadn.pdf>
8. Gallagher K. Write like this: teaching real-world writing through modeling and mentor texts / Kelly Gallagher. – Portland : Stenhouse Publishers, 2011. – 264 p.
9. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes. // Sociolinguistics: Selected Readings / J. B. Pride, J. Holmes. – Harmondsworth, U.K. : Penguin, 1972. – P. 269–293.
10. Sejnost R. L. Reading and Writing across content areas / Roberta J. Sejnost, Sharon Thiese. – 2nd ed. – California : Corwin Press, 2007. – 265 p.

Стаття надійшла до редакції 13.08.14

Савчук О. Г., ст. преподаватель

Пер.-Хм. гос. пед. ун-т имени Григория Сковороды, Переяслав-Хмельницкий

Статья посвящена актуальным приемам интенсификации процесса обучения иноязычной письменной речи. Рассмотрен кластерный принцип построения письменного сообщения, основу которого составляет использование опорных диаграмм. Определяется их роль в процессе формирования идей в сознании студента, а также их место в овладении композиционно-логическими структурами, необходимыми для продуцирования связанного письменного сообщения путем усвоения социокультурного компонента общения, что увеличивает готовность студентов к взаимодействию в современном культурном мире.

Ключевые слова: креативность, кластерование, опорные диаграммы, письменная речь, навыки

O.H. Savchuk, senior lecturer

Pereyaslav-Khmelnysky Hryhorii Skovoroda state pedagogical university, Pereyaslav-Khmelnysky

SOCIOCULTURAL ASPECT OF CREATIVE WRITING DEVELOPMENT

The article focuses on effective techniques that intensify the process of teaching writing. It explores a clustering strategy of composing a written message which is based on the use of supporting diagrams. It also determines the role of this technique in idea building and the way it assists in acquiring compositional and logical structures necessary for producing a written message. Sociocultural aspect of communication, involved in this process, increases students' ability to interact in the contemporary multicultural world.

Key words: creativity, clustering, supporting diagrams, writing, skills.

УДК 378.635.015.31:81

Л. М. Голіченко, кандидат філологічних наук, доцент
Національна академія Служби безпеки України, Київ

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті на основі культурологічного підходу проаналізовано стилістичну українськомовну компетенцію майбутніх військовослужбовців. Досліджено стилістичні культурні норми, що формують українськомовну компетенцію майбутніх військовослужбовців. Доведено, що українськомовна компетенція майбутніх військовослужбовців – важлива складова їх професійної підготовки.

© Л. М. Голіченко, 2014